

Prässäys, työväline vaatteiden muotoon

1. Heräte

Roihuvuoren ammattikoulun vaatetuslinjan työskentelyn yksi keskeinen tavoite on vaatteiden muodon luominen jatkuvana toimintana. Oppilaan oma voimavara on eräänlaisen henkilökohtaisen tarpeen tyydyttäminen, halu ommella ja viimekädessä ilahtua oppimisestaan sekä ilahduttaa muita ihmisiä.

Oppilaalle kehittyy asteittain käsitys käsityöstä ja sen vaikutuksista asiakkaiden arkielämään ja juhlaan. Nuoren ihmisen identiteetti kehittyy. Jotta kaikkiin näihin päämääriin päästäisiin, tarvitaan joukko keinoja tuotteen aikaansaamiseksi.

Yksi tällainen keino on prässäminen kappaleen valmistuksen kaikissa vaiheissa. Tämä työpaperi on laadittu RAOL:n opettajien ammatillisista kokemuksista, jotka ovat testautuneet oppilaiden koulutusvaiheissa. Tietoa on vuoden 1997 aineistoa. Viisi opiskelussaan edistynyttä oppilasta on ennakkoon lukenut tekstin, jota on täydennetty v. 2005.

2. Turhat pelot

Monet oppilaat vieroksuvat ja välttävät prässäämistä. Kappaleen saaminen sileäksi ja toimivaksi on kuitenkin tottumiskysymys ja välttämätöntä. Eniten pelätään kappaleen virheellistä venymistä tai rypistymistä, vaikka tavoite on sileys.

Virheellinen prässäystulos on kuitenkin vaaraton ja suhteellisen helppo korjata. Prässäämistä pidetään myös vaivalloisena ja vaikeana, mutta se on sitä vain opetteluaiheessa, kuten useimmat muutkin asiat. Kolmas tyypillinen pelon aihe on kiillon synty ja sitäkin oppii välttämään.

Osaamattomuuden tunteeseen ei ole syytä, sillä kukaan ei ole syntynyt silitysrauta kourassaan.

3. Ennakkotoimintoja

Ryhdyttäessä prässäämään tulee kiinnittää huomio silityspaikan, kuten silityspöydän, prässipukkien, harjojen ja muiden apuvälineiden kuntoon ja puhtauteen. Mitä vaaleampi prässättävä vaate on, sitä herkempi se on likaantumiseen, mutta täysin mustankin kankaan saa tuhrittua likaisilla välineillä. Lika aiheuttaa omalta osaltaan kiiltoa.

Käytettävät silitysliinat eivät voi olla mitä tahansa rättejä. Yleensä mummun lakanasta leikatut ja päämättyt liinat toimivat paremmin kuin esimerkiksi sideharsot. Koska työskentelyssä tarvitaan vettä, tulee huolehtia astioiden puhtaudesta. Käytettävän höyryn oikeasta kosteudesta ja paineesta on varmistuttava. Työtilan kangaspäälysteet on aika ajoin vaihdettava. Liimakankaiden rippeiden prässäämistä on varottava.

Liimakankaat on syytä kiinnittää erillisellä liimaprässillä ja sen puuttuessa suojata prässiraudan pohja silittämällä liimakankaat kiinni paperin läpi.

Prässiraudan pohjan puhtaus on työn onnistumisen edellytys.

Opiskelun alkuvaiheessa oppilas valmistaa patsukan helpottamaan mm. hihan valmiiksi prässäämistä. Patsukka on 2-3 cm paksu, 25–40 cm pitkä ovaali tyyny.

Sisus koostuu villakankaista, jotka on ommeltu tiukasti yhteen.

Prässäyksen aikana kannattaa pestä käsiä liioitellusti ja välttää tuolloin kevyitä välipaloja.

Tutustuminen materiaaleihin (tekstiilioppia)

Ennakkovalmisteluihin kuuluu tuotteiden materiaaleihin tutustuminen. On tiedettävä kankaiden kutistumis- ja venymistäipumukset sekä liinojen että taskukankaiden ominaisuudet. Pyri tekstiiliopin tunneille.

Liimakankaiden kiinnittämisestä

Liimakankaiden käyttö on yleistynyt, ehkä liiaksikin. Näiden tukikankaiden määrä on kasvanut ja laadut ovat kehittyneet. Hyvän liimakankaan tuntomerkki on tuoreus, joten pitkään hyllyllä lojunut liimakangas on menettänyt osan ominaisuuksistaan. Liima kuivuu ja se ei enää tartu moitteettomasti.

Takkien etukappaleen miehustan tukemiseen käytetään hyvin yleisesti lähes kattavaa liimausta. Samoin tuetaan kädentien ympäristöä niin sivupalan kuin takakappaleen hihan neulomisen kohdalta. Takakappaleen niskaan saatetaan liimata tukea. Halkioissa käytetään myös liimakangasta.

Takin helmaa voidaan tukea erityisillä liimanauhalla kuten myös hihansuun aluetta.

Taskujen valmistuksessa liimakangas on erinomainen apu. Hameiden ja housujen kaulusten valmistuksessa voidaan käyttää liimakangasnauhaa kovikkeena. Housujen litsit voidaan myös tukea liimakankailla.

Laitavaatteet/alavarat tuetaan liimakankailla usein sen jälkeen, kun ne on ensin kuositeltu miehustaa myötäileviksi. Liimakankaat ovat kauluksen ainesosia etenkin silloin, kun alikaulus tehdään samasta kankaasta kuin miehusta.

Liimakankaiden kiinnitys tapahtuu parhaiten liimaprässillä, johon voidaan säätää oikea lämpötila. Liimattavat tukinauhat kiinnitetään raudan avulla. Sen sijaan hengetön, kuuluisa räätälin räkä, tarttuu yleensä vasta valmiiksi prässissä.

Liimakangasta suositetaan liimattavan raudan avulla niin, että liimakangas kiinnittyy kappaleeseen vaihteittain. esim. takin miehusta kohti hartialinjaa. Tällöin vältetään mahdollisilta ”ilmakuplilta” ja samalla kutistumisriski poistuu.

Leikkaamalla liimakangas täysvinoksi, estetään miehustakankaan lyhentymistä ja helpotetaan muotoprässin tekoa. Työtapa on kuitenkin vaivalloisempi ja kangasta tuhlaavampi kuin suoraan leikkaaminen.

Silittäminen ja prässäminen

Silittämisellä tarkoitetaan yksinkertaisesti sitä, että kangas saadaan sileäksi kosteuden ja lämmön avulla. Kyseessä on kuitenkin *tilapäinen* käsittely, joka ei aiheuta vaateeseen pysyviä muutoksia. Vaatetta käytetään, se rypistyy, mahdollisesti pestään ja silitetään uudestaan. Silittämisestä puhutaan yleensä muiden kuin villakankaiden yhteydessä.

Prässäminen suoritetaan niin ikään lämmön ja kosteuden avulla, mutta tarkoituksena on aiheuttaa *pysyviä muutoksia* kankaan rakenteessa. Tämän mahdollistaa villakuidun suomumainen pintarakenne, kun kangasta venytetään tai supistetaan, asettuvat kuidut keskenään uuteen järjestykseen, joka on luonteeltaan vakaa.

Prässäyksen vaiheet ovat: kostutus, muokkaus ja kuivaus.

- Kostutus tapahtuu useimmiten höyryn avulla, mutta hankalissa kohteissa kannatta ruiskuttaa kankaalle vettä.
- Muokkaus tapahtuu prässääjän liikkeiden, raudan painon ja lämmön yhteisvaikutuksesta.
- Kuivaaminen tapahtuu kuumalla raudalla ja imemällä vaatteesta ylimääräistä kosteutta imupöydän avulla. Jos kappaletta ei kuivata kunnolla, menettää se saman tien muotonsa.

Supistamisen symbolina käytetään kaaria ((())) ja venyttämisen symbolina aaltoviivaa ~.

Vuorikankangas on yleensä kutistettava ennen käyttöön ottoa. Parhaan tuloksen saa, kun silittää vuorikankaat pukin päällä ennen kuin yhdistää varsinaiseen kappaleeseen. Lämpöpöydällä ei tapahdu aina riittävää kutistumista, mikä ilmenee valmisprässäyksen yhteydessä

Saumojen aukaisu

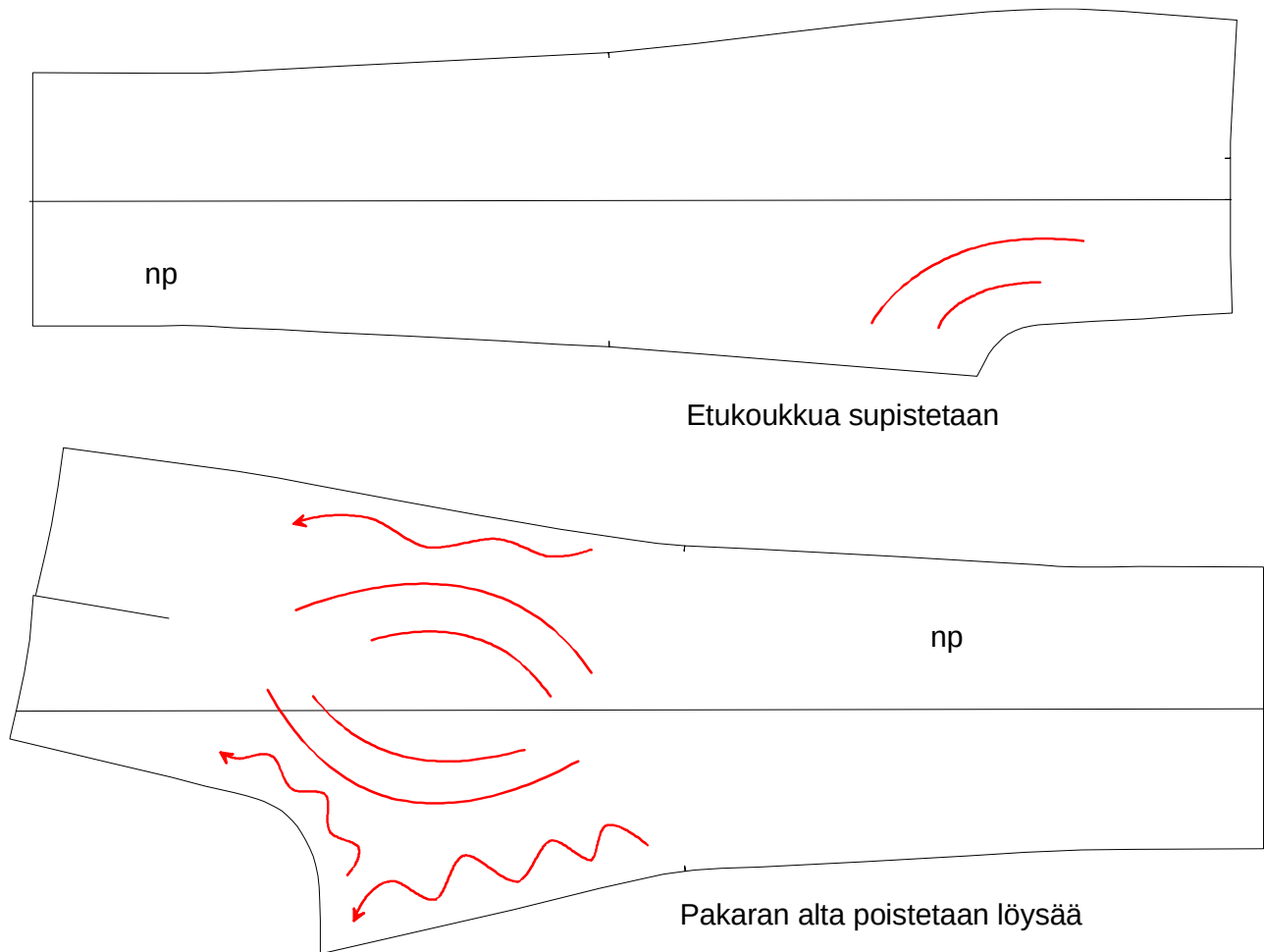
Tyypillistä prässäystä on saumojen aukaisu. Valmiin sauman tulee olla tasaisesti painettu siten, että tarpeeton pyöreys kappaleen oikealla puolella häviää.

Saunaa avattaessa tulee välttää sen venyttämistä. Venynyt sauma mitätöi kuosittelemalla tehdyn muodon. Sauman aukaisun yhteydessä on huolehdittava, että mahdolliset syötökset painetaan sisään, muuten ne jäävät valmiissa tuotteessa näkyviin rypyinä.

Saumat voidaan myös avata harsimalla ennen prässäystä. Korjaustoissa harsimalla avaamista käytetään ajoittain.

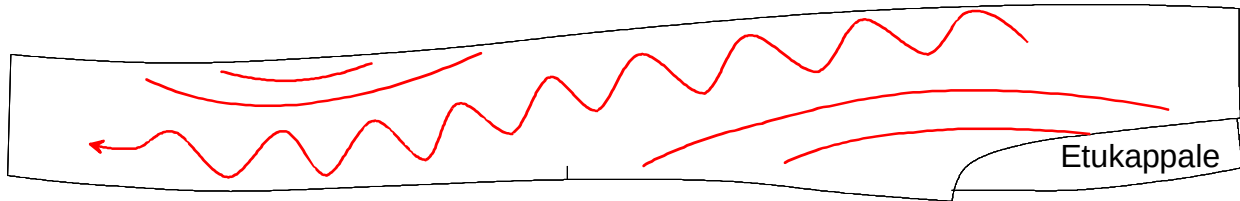
Mutkainen sauma ei prässäämällä suoristu!

Housut

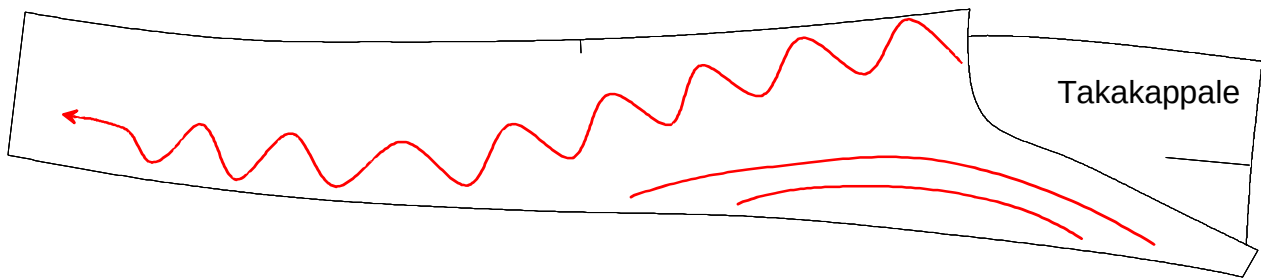

Yleisenä tavoitteena on saada leikatut housut toimivaan muotoon eli mukailemaan vartalon pyöreitä muotoja, takamusta, reittä ja pohjetta. Niiden sanotaan istuvan. Housuja muokataan niiden valmistuksen aikana kolmessa eri vaiheessa.

Leikatut ja huolitellut kappaleet muokataan ennen ompelua. Etukappaleella reidelle annetaan tilaa ja pohje viedään taakse. Etuprässi painetaan kadottamatta jo tehtyä muotoa. Takakappaleella tehdään tilaa takamukselle ja pohkeelle, mutta takamuksen alta poistetaan löysää.

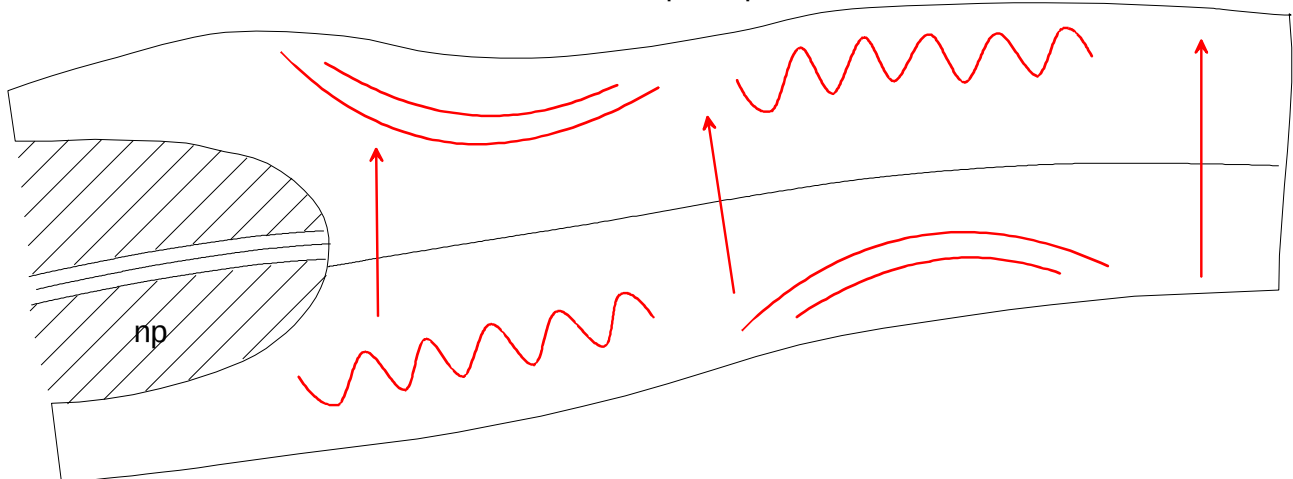

Kappaleet käännetään prässilinjaa pitkin oikeat puolet vastakkain ja prässätään tilaa reidelle ja pohkeelle.

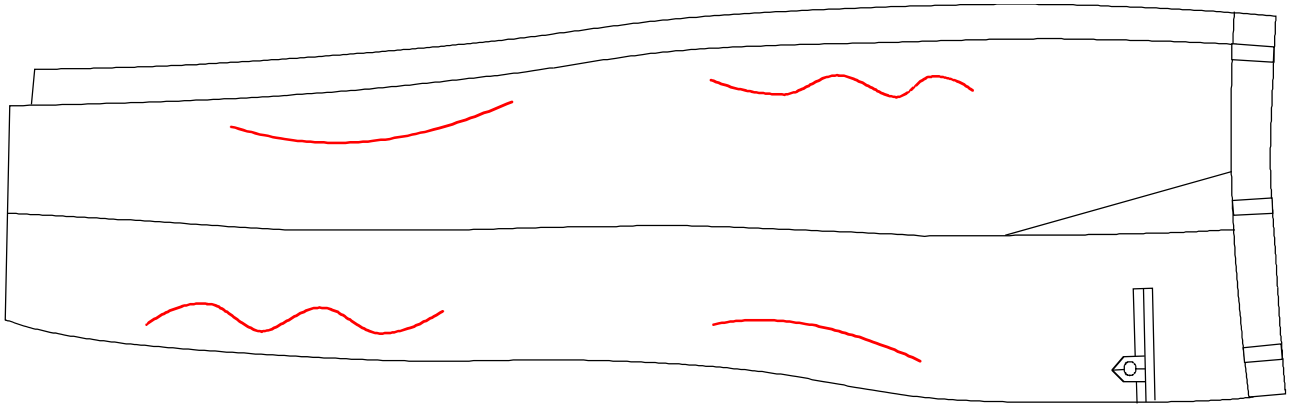

Sivusaumojen ompelun jälkeen lahje painetaan litteäksi etuproktista lähtien ja vasta nyt painetaan takaprokti. Samalla annetaan lahkeelle sen lopullinen muoto. Reisi on edessä ja pohje työntyy taakse. Takamuksen alle jäävä ylimääräinen pituus supistetaan pois.

Kun pitkät saumat on ommeltu, avataan ne ja lahkeet käännetään oikein päin. Lahkeen muotoa vahvistetaan samalla kun takaprokti painetaan.

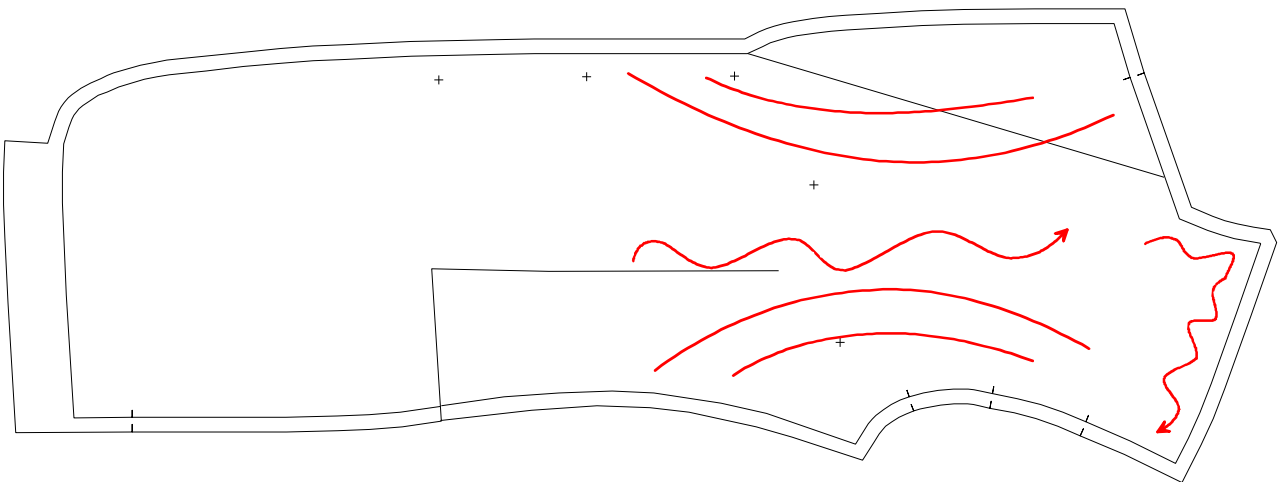
Valmiit housut prässätään vielä kerran, mutta silloin ei tarvitse tehdä enää uutta muotoa, riittää kun jo tehtyä muotoa varjellaan. Housun yläosa viimeistellään hevosen päällä. Prässätään litsi, taskut ja vyötärökaitale. Huolehditaan siitä, että prässit ja vekiä asettuvat hyvin.

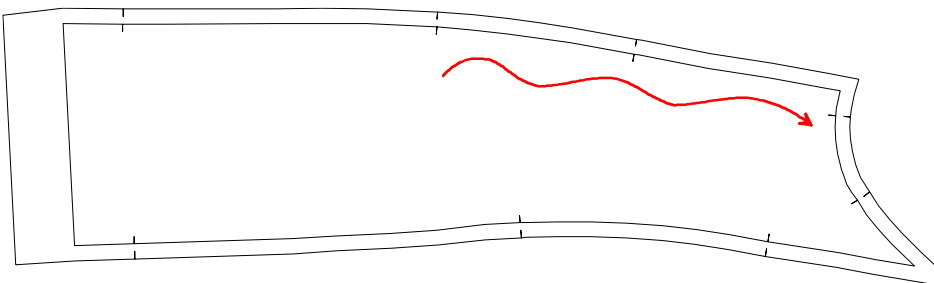
Valmista housua prässättäessä ylläpidetään aikaisemmin tehtyä muotoa

Takki

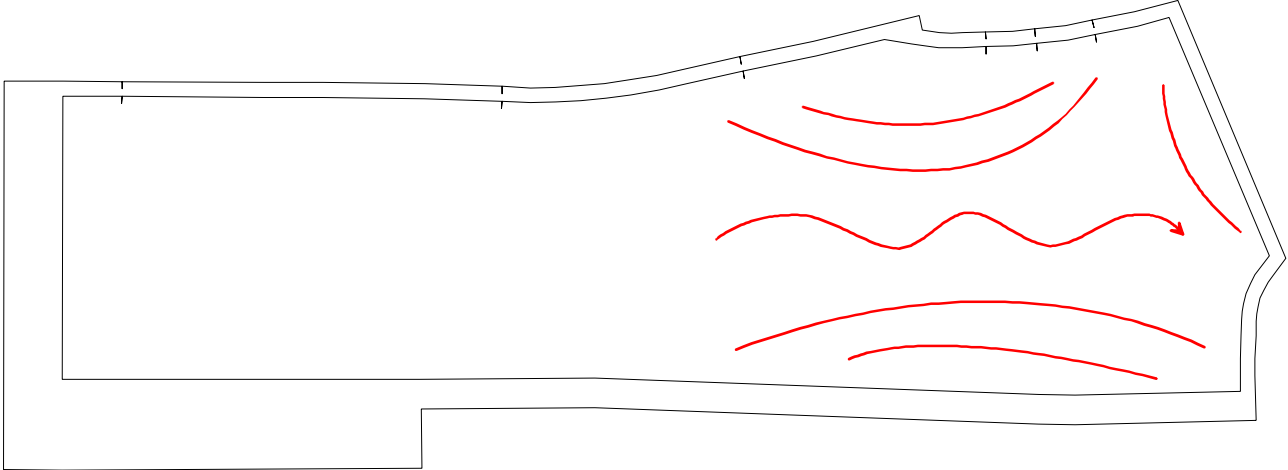
Takin istuvuuden kannalta keskeisiä kohteita ovat edessä rintakehä ja takana lapaluut. Takki prässätään niin ikään kolmessa vaiheessa. Leikatut kappaleet muokataan heti liimakankaiden kiinnityksen jälkeen.

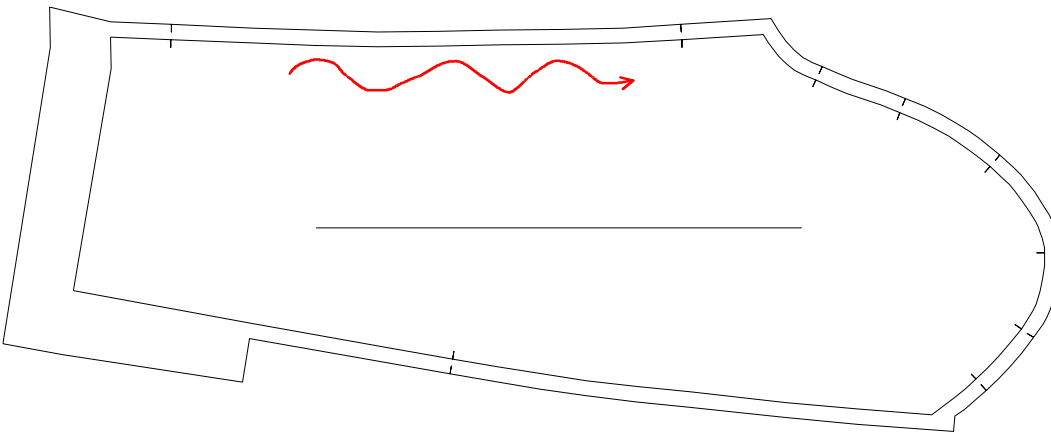
Etukappaleelle annetaan rinnantilaa supistamalla etukantista ja kainalosta. Rinnan korkein kohta on syytä rauhoittaa venytyksiltä, rintaa pidetään vain suorana. Pääntietä ja etuolkaa venäytetään kevyesti olan kääntymisen parantamiseksi.

Sivupalaa venäytetään etureunasta, vyötärön yläpuolelta.

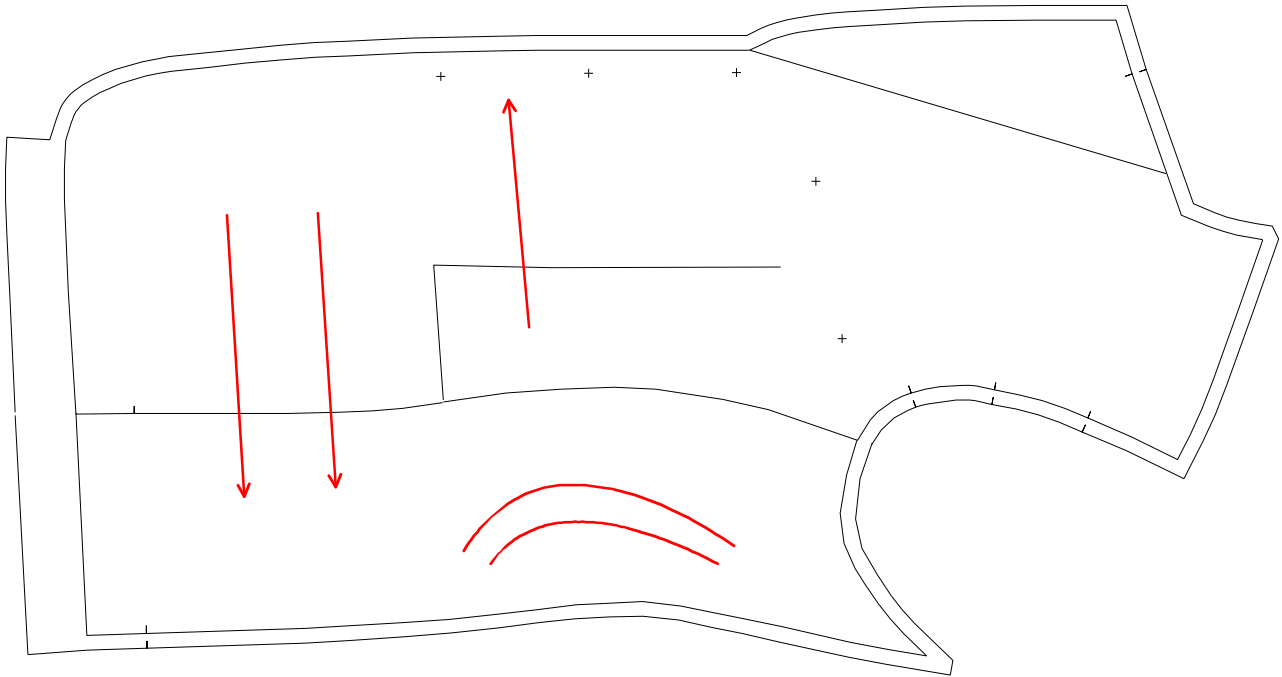

Takakappaleelle tehdään tilaa lavalle, samaan tapaan kuin edessä tehtiin rinnantilaa. Takakappaleen muotoprässäyssä supistetaan kädentien seutua, mitä myöhemmin täydennetään vetolangan kiinnityksellä ja sen prässäämisellä. Olkaa supistetaan sen kääntyvyyden parantamiseksi. Olkasaumaan on normaalisti kaavoitettu 1-1,5 cm syötös.

Päällihihan etureuna venäytetään.

Toisen kerran takkia prässäetään kun sivupala on ommeltu etukappaleeseen.

Saumanvaran avaamisen lisäksi lantiontila työnnetään taakse, samalla kun pidetään vyötärö edessä.

Hihan etusaumaa avatessa prässätään sitä niin, että hihan lyhin kohta on pari senttiä sauman etupuolella.

Hiha prässätään viimeisen kerran kun se on muuten valmis, mutta sitä ei ole vielä kiinnitetty miehustaan. Jos kokoaminen suoritetaan onnistuneesti, hihaan ei tarvitse koskea enää takin valmisprässäyksessä.

Viimeisen kerran takki prässätään valmiina, mutta silloin ei tarvitse tehdä enää uutta muotoa, riittää kun jo tehtyä muotoa varjellaan.

Valmiiksi prässäys aloitetaan painamalla etukantit litteiksi. Samalla miehustan ja laitavaatteen väliin jätetty kaksipuolinen liimakangas sulaa ja kiinnittää ne toisiinsa.

Mahdolliset harsinlangat poistetaan.

Liivit

Muotoprässäyksessä liiviin pyritään saamaan aikaan samanlaisia muotoja kuin takkiinkin.

Etukappaleen prässäys kulkee takin kuosituksen linjoja. Etukappaleen alavaroja on syytä hieman venyttää miehustaan kaarevuutta myötäileväksi.

Takakappaletta ei muotoprässätä, ellei se ole villaa.

Valmiiksi prässääminen

Miesten puvun valmistukseen tarvitaan suhteellisen pitkä työskentelyaika, jopa 40 työtuntia, valmiiksi prässäämiseen menee vain tunnista kahteen.

Tämä työvaihe antaa kuitenkin puvulle sen lopullisen ulkonäön ja on siksi vähintään yhtä tärkeä kuin mikä tahansa muu työvaihe.

Loppuprässässä ei juurikaan luoda uutta muotoa, vaan valmistetaan aikaisemmin tehty ja huolehditaan vaatteen sileydestä.

Valmiiksi prässätty kappale viedään kiireesti prässipöydän läheisyydestä 24 tunniksi vaateripustimelle tai mieluummin nukan päälle kuivumaan, ennen kuin siihen ommellaan napit ja se luovutetaan asiakkaalle.

